

СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

CREDIT ACTIVITY OF BANKS CURENT STATE AND ITS IMPACT ON THE REAL SECTOR OF ECONOMY DEVELOPMENT

УДК 336.717.061.1(477)

Іршак О.С.

к.е.н., доцент кафедри
банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Лещук І.Я.

магістр
Львівський національний університет
імені Івана Франка

У статті здійснено комплексний аналіз стану кредитної діяльності вітчизняних банків за період 2008–2018 рр. Досліджено вплив банківського кредитування на розвиток реального сектору економіки. Здійснено оцінку взаємозв'язку обсягів наданих кредитів та ВВП держави.

Ключові слова: банк, кредит, кредитна діяльність банків, резерви за активними операціями банків, валовий внутрішній продукт, реальний сектор економіки.

В статье осуществлен комплексный анализ кредитной деятельности отечественных банков за период 2008–2018 гг. Исследовано влияние банковского кредитования на развитие реального сектора экономики. Осуществлена оценка взаимос-

вязи объемов предоставленных кредитов и ВВП государства.

Ключевые слова: банк, кредит, кредитная деятельность банков, резервы по активным операциям банков, валовой внутренний продукт, реальный сектор экономики.

Article provides a comprehensive analysis of credit activity state of domestic banks for the period of 2008–2018. The influence of bank lending on the development of the of the economy real sector has been investigated. The estimation of the relationship between the volume of loans granted and the GDP of the state has been done.

Key words: bank, credit, credit activity of banks, reserves for active operations of banks, gross domestic product, real sector of economy.

Постановка проблеми. Економічний розвиток будь-якої країни залежить від ефективності функціонування банківського сектору. Кредитна діяльність займає провідну нішу у загальній сукупності банківських операцій, адже доходи від цієї діяльності є основним джерелом одержання прибутку банку. Функціонування ефективної кредитної діяльності сприяє появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, поліпшує соціально-економічний розвиток держави, гарантує економічне зростання та стабільність. Розвиток кредитної діяльності банківських установ повинен бути ключовим елементом економічного зростання, що має

безпосередній вплив на забезпечення суверенітету держави та реалізацію її національних інтересів в умовах глобалізаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням кредитної діяльності банків України та впливу кредиту на реальний сектор економіки присвячено праці Л. Кузнєцової, Н. Жукова, С. Реверчука, С. Подік, О. Солодкої, О. Васюренка, В. Міщенко, А. Мороза, Т. Павленка, М. Савлука, О. Лаврушина, Д. Коваленка.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу кредитної діяльності банків на розвиток реального сектору економіки України.

Завданнями, які передбачають досягнення мети, є оцінка та аналіз кредитної діяльності банківських установ протягом 2008–2018 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних трансформаційних умовах розвитку економіки банківське кредитування виконує основну роль у процесі перерозподілу капіталу, адже банківський кредит забезпечує рівновагу між тимчасово вільними коштами та обсягами ресурсів.

Налагоджене кредитування реального сектору економіки позитивно впливає на обсяги ВВП. Як наслідок, збільшується реалізація товарів та послуг, зростає кількість робочих місць та підвищується добробут населення.

Банківський кредит відіграє значну роль у розвитку економіки країни і залежить від рівня розвитку економічних відносин. Лише в умовах ринкової економіки всі прояви ролі банківського кредиту розкриваються в повному обсязі [4].

На нашу думку, кредитна діяльність банку – це діяльність банку, спрямована на надання коштів позичальникам у тимчасове користування на певних умовах для отримання прибутку.

В умовах трансформації економіки позитивна роль банківського кредиту розкривається за такими напрямками [3]:

- проявляється в регуляції, тобто в оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Кредит охоплює виробничу і невиробничу сфери, різні галузі виробництва та різні регіони;

- є інструментом розвитку процесів інтеграції національної економіки у світову економічну систему (кредитна допомога);

- сприяє зосередженню капіталу в пріоритетних сферах;

- сприяє здійсненню переорієнтації виробництва.

Нестабільна ситуація в країні внаслідок воєнної агресії спричинила серйозні проблеми для банків-

ського сектору України. Значні втрати економічного та інфраструктурного потенціалу спричинили різку девальвацію національної валюти. Більш ніж трикратне падіння курсу гривні призвело до втрат платоспроможності об'єктів господарювання та населення. Як наслідок, ускладнилося повернення валютних кредитів та зросла проблемна заборгованість. Ці умови негативно вплинули на якість кредитних портфелів, тому виникла необхідність так званого «очищення» банківської системи, що має суттєві наслідки як для банків, так і для економіки України.

Внаслідок банківської кризи 2014–2017 рр. в Україні значно скоротилася кількість банківських установ (рис. 1). Порівняно з 2014 р. у 2018 р. кількість діючих банків скоротилася на 45,6% (із них 68% – малі банки, 14% – середні, 15% – великі та 3% – найбільші банки) [5]. Натомість кількість банків зі 100%-м іноземним капіталом протягом досліджуваного періоду змінилася несуттєво.

Ліквідація банківських установ призвела до великих фінансових утрат вкладників та кредиторів банків, які на кінець травня 2016 р. становили 300 млрд. грн., у тому числі 270 млрд. грн. – юридичних осіб; 32 млрд. грн. – фізичних осіб по вкладах, не гарантованих державою [9].

Розглянемо динаміку ВВП та обсяг наданих кредитів за період 2012–2017 рр. (рис. 2).

З рис. 2 видно зростання двох показників, а саме ВВП та обсягів наданих кредитів. Проте зауважимо, що темпи зростання ВВП значно активніші, ніж обсяги наданих кредитів. До 2014 р. спостерігається практично лінійний зв'язок між показниками. Із настанням системної банківської кризи суттєвого збільшення розміру кредитів не спостерігається, хоча ВВП зростає швидкими темпами. Основною причиною такого явища є недовіра споживача до банківських установ. Наслідками цього стали значні втрати обігових коштів підприємств реального сектору економіки.

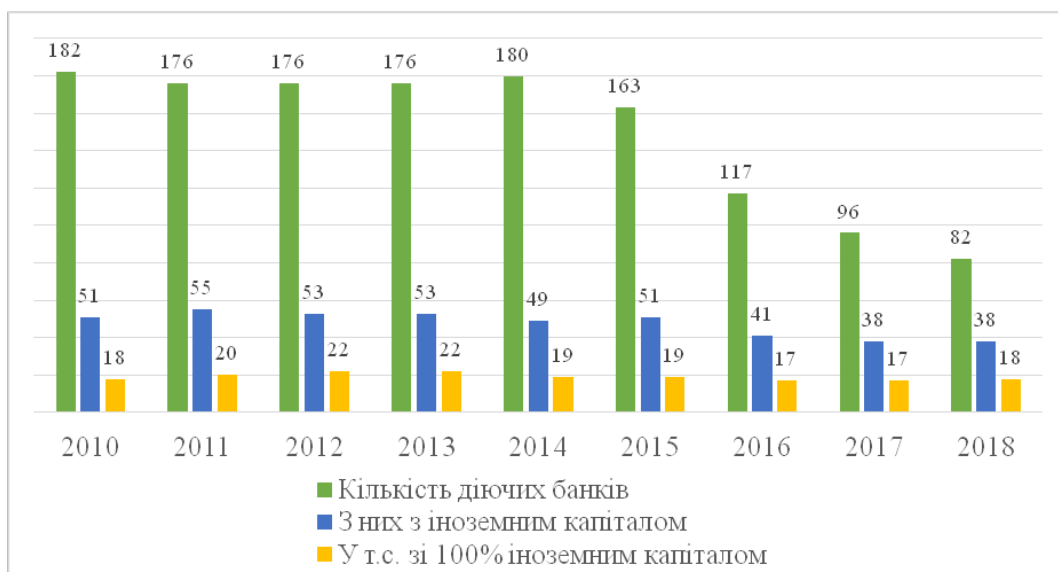

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків [5]

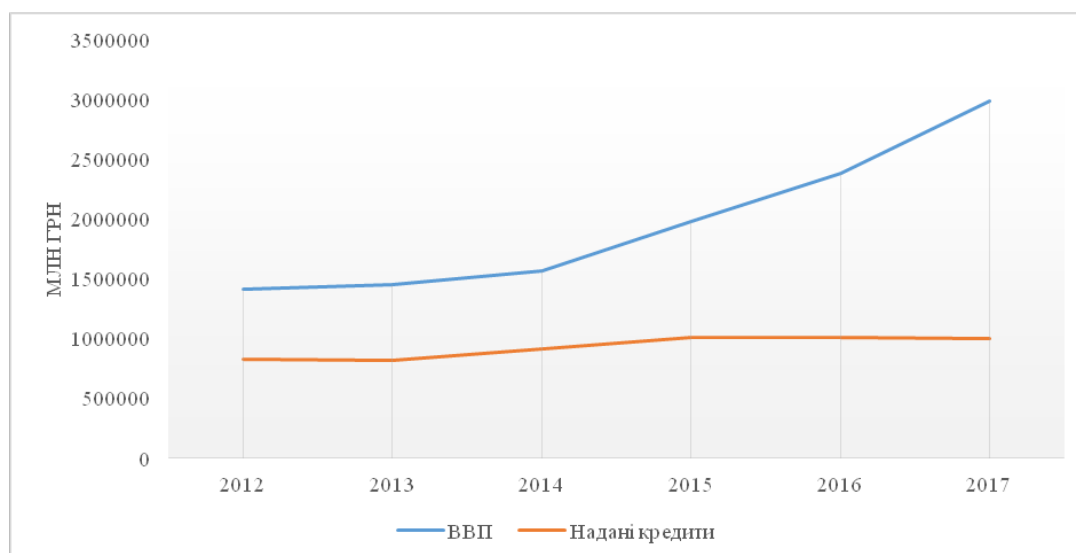

Рис. 2. Динаміка ВВП та обсягів наданих кредитів [2; 5]

Загалом економіка України втратила 35–56% кредитної підтримки банківського сектору, а частина зібраних із населення та бізнесу коштів обслуговує надлишкову ліквідність банків, яка нерівномірно розподілена між банками і не йде на кредитування та стимулювання розвитку економіки.

Незважаючи на ліквідацію значної кількості банківських установ, обсяги кредитування починаючи від 2013 р. помітно зростають (рис. 2). Порівняно з 2013 р. у 2018 р. обсяги кредитування зросли на 21,8%. Зауважимо, що за весь досліджуваний період обсяги кредитування суб'єктів господарювання значно перевищують обсяги кредитування фізичних осіб.

Із 2013 до 2018 р. кредитування фізичних осіб поступово зменшувалося. Зменшення суми кредитів, наданих фізичним особам, відбулося внаслідок скорочення депозитної бази банків, погіршення платоспроможності кредиторів та зміни курсу валюти. У цей час простежувалися труднощі з обслуговуванням кредитів банківськими установами, особливо в іноземній валюті, через зміну курсу гривні до іноземних валют, зниження реальної заробітної плати та міграцію [8].

Із січня 2018 р. сума наданих кредитів фізичним особам зростає. Станом на серпень 2018 р. фізичним особам було надано 202 683 млн. грн., що на 14% більше від показника 2017 р. Із них 73% займають споживчі кредити, 25% – кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості [5]. Такий розподіл зумовлений тим, що за споживчого кредитування значно менші ризики неповернення коштів.

Станом на серпень 2018 р. надано 46 948 млн. грн. іпотечних кредитів. Починаючи з 2015 р. спостерігаємо скорочення обсягів іпотеч-

ного кредитування, що обґрунтовується низкою наявних проблем таких, як відсутність гарантійних фондів іпотечного страхування, нерозуміння населенням процесів іпотечного фінансування, недовіра населення до українських банків, наявність на ринку іпотечного кредитування універсальних банків, адже в багатьох розвинених країнах працюють спеціалізовані [1].

З рис. 3 спостерігаємо тенденції до збільшення обсягів кредитування суб'єктів господарювання. Зауважимо, що в 2017–2018 рр. значно зросли обсяги короткострокових кредитів юридичним особам. Станом на серпень 2018 р. 47,1% від усіх наданих кредитів суб'єктам господарювання становили короткострокові кредити до одного року, кредити від одного до п'яти років становили 32,9%, на кредити терміном довше п'яти років припадало 19,9%.

Проте обсяги кредитування фізичних осіб знижуються щорічно. Значно жорсткішими стали умови надання кредитів фізичним особам. Зменшено суми наданих кредитів, підвищено суми перших платежів та збільшено строки перегляду заявок на кредитування. На додаток до збільшення суми комісій, що стягуються під час отримання позичкових коштів, банки вимагають офіційного підтвердження доходів [7]. Усе це пояснюється тим, що банківські установи ретельніше вивчають попередні кредитні історії позичальників та їхню платоспроможність.

Частка простроченої заборгованості за кредитами на 01.01.2018 у загальній сумі кредитів зросла на 0,84% і становила 54,54% порівняно з попереднім періодом (на 01.01.2017 – 53,70%) [5]. Переважно це непрацюючі кредити, за якими банки повинні створювати резерви під кредитні ризики, що прямо впливає на інвестиційні мож-

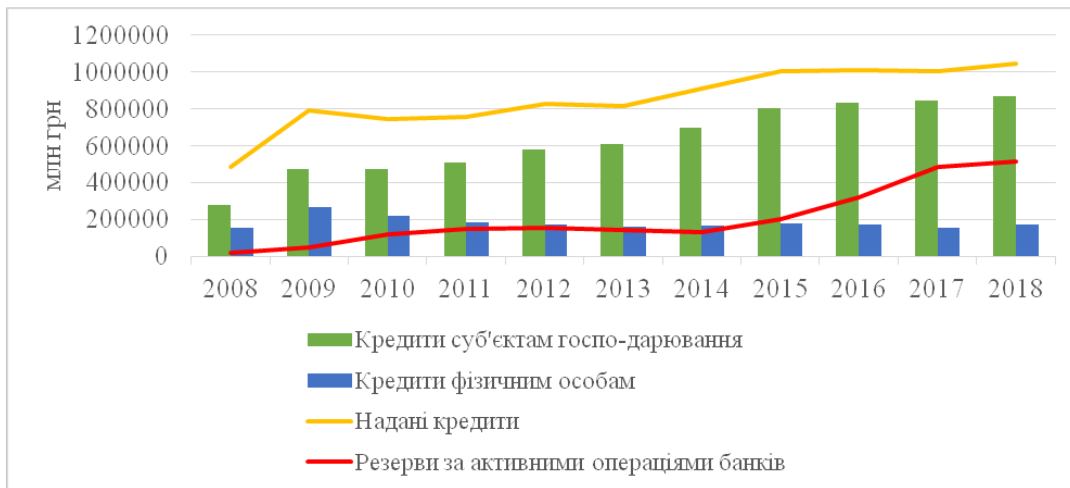

Рис. 3. Показники кредитної діяльності банків за 2008–2018 рр. [5]

ливості банківських установ. Для порівняння: частка простроченої заборгованості за кредитами на 01.01.2016 становила 21,10%, що на 33,44% більше, ніж за аналізований період. Це свідчить про те, що банківським установам потрібно у більших обсягах створювати резерви під кредитні операції та якісніше проводити перевірку платоспроможності позичальників.

Починаючи з 2014 р. спостерігається тенденція до суттєвого збільшення обсягів резервів та сум відрахувань для відшкодування можливих утрат за кредитними операціями. Якщо сума загальних резервів у 2014 р. становила 131 252 млн. грн., то в 2016 р. вона зростає майже у чотири рази та становить 516 985 млн. грн. [5]. Збільшення відрахувань на резерви за активними кредитними операціями спричинене зміною підходів НБУ до здійснення відрахувань на резерви. Таким чином, банки страхують себе від можливих утрат у разі неплатоспроможності позичальника.

Досліджуючи структуру кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності (рис. 4), бачимо, що найбільші обсяги кредитних коштів сконцентровані в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотransпортних засобів і мотоциклів – 33%. Четверта частина наданих кредитів зосереджена у переробній промисловості. У галузях сільського, лісового та рибного господарства, операцій із нерухомим майном наявно по 8% від загального обсягу кредитів.

Подолання кризових явищ у національній економіці, забезпечення макроекономічної стабільності й стимулювання економічного зростання в Україні неможливі без ефективного використання потенціалу кредиту та активізації національного кредитного ринку [6]. Процес цей потребує комплексних заходів на рівні держави, спрямованих як на стимулювання платоспроможного попиту на кредит, так і пропозиції кредитних ресурсів банківськими установами.

Рис. 4. Кредити, надані нефінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності станом на кінець серпня 2018 р. [5]

Для ефективного використання потенціалу кредиту й активізації кредитної діяльності банків в Україні потрібно розробити державну стратегію стимулювання економічного зростання, а саме зосередити увагу на розвитку кредитної діяльності економіки. Також банки повинні кредитувати пріоритетні для держави сектори економіки, національні проекти і програми, знижувати обсяги проблемної заборгованості тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Вплив кредитної діяльності на реальний сектор економіки країни є беззаперечним. Проаналізовано стан кредитної діяльності банківських установ України, її роль та вплив на реальний сектор економіки. Незважаючи на те що обсяг кредитного портфеля щороку збільшується, він утрачає свою якість. Якщо значна частка активів резервується на покриття збитків, то зростає кредитний ризик та знижується дохідність від кредитної діяльності банків. Сьогодні спостерігається зменшення частки кредитів, наданих фізичним особам, у загальному обсязі кредитування та збільшення частки кредитів наданих суб'єктам господарювання. У структурі кредитів фізичним особам переважають споживчі кредити. Найбільша частка кредитних коштів зосереджена в галузі оптової та роздрібною торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів та переробній промисловості. У сучасних умовах нагальною потребою є розроблення заходів щодо стимулювання кредитно-інвестиційних процесів у банківському секторі України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналітичний огляд банківської системи України за результатами 2016 року. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf.
2. Державний сайт статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Жукова Н.К., Зражевська Н.В. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні. Економічний часопис – XXI. 2011. № 5–6. С. 54–57.
4. Кузнецова Л.В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектору економіки України. Економічний протіп. 2008. №20/1. С. 107–115. URL: http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/KMBD/konkurs/Konkurs2016/.
5. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua.
6. Приходько Я.С. Вплив кредитної діяльності на економіку України. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/>.
7. Сергєєва О.С., Тищенко М.О. Проблеми кредитної діяльності банківської системи України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. № 3(08). С. 317–321.
8. Солоділова К.В., Шафранова О.В. Сучасний стан кредитування в Україні. Молодий вчений. 2017. № 3(43). С. 844–847.
9. Українська рулетка: громадяни й бізнес втратили в банках-банкрутах понад 300 млрд гривень / Forbes Україна. URL: <http://forbes.net.ua/business/1416943-ukrainskaya-ruletka-grazhdane-i-biznes-poteryali-v-bankah-bankrotah-svyshe-300-mlrd-griven>.